

Використання модельних норм Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність» (2001 р.) та Додаткового протоколу до неї (2003 р.) у нормотворчому процесі в Україні: практичні проблеми реалізації

Р.КАЛЮЖНИЙ

доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри теорії держави і права Київського національного університету внутрішніх справ,

Н.РОЗЕНФЕЛЬД

кандидат юридичних наук, головний консультант Інституту законодавства Верховної Ради України

Зважаючи на реалії революційного захоплення населення планети інформаційними потоками мережі Internet та їх повсякденного використання, врегулювання правового поля розповсюдження і використання інформації стає архінеобхідним у всіх країнах, які претендують на роль мотивованого учасника інформаційних відносин. При цьому болючим лишається неврегульованість або неефективне регулювання в окремих країнах світу, у тому числі в Україні, відповідальності за транснаціональні злочини і, зокрема, кібернетичні злочини.

Злочини, які вчинюються за допомогою або з використання комп'ютерних систем (відповідно до ст. 1 Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність», «комп'ютерна система» означає будь-який пристрій або групу взаємно поєднаних чи пов'язаних пристроїв, один або більше з яких, відповідно до певної програми, виконує автоматичну обробку даних)[1] і комп'ютерних даних (відповідно до ст. 1 Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність», «комп'ютерні дані» означає будь-яке представлення фактів, інформації або концепцій у формі, яка є придатною для обробки у комп'ютерній системі, включаючи програму, яка є придатною для того, щоб спричинити виконання певної функції комп'ютерною системою), у тому числі комп'ютерної інформації[2, 3] (поняття комп'ютерної інформації є значно вужчим за термін «комп'ютерні дані», виходячи із змісту ст. 1 «Конвенції про кіберзлочинність». Визначення комп'ютерної інформації до 2004 р.

подавалося у ст. 1 Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах», але було виключено внаслідок внесення змін до нього Законом України № 2594-15 від 31.05.2005 р. Одним з авторів надавалося визначення комп'ютерної інформації (див. посилання)[3] (далі — комп'ютерних даних) з використанням комп'ютерних мереж та технологій, можуть мати як локальний, так і транснаціональний характер[4], а характер загрози, який вони створюють, може об'єктуватися мільйонами доларів США, і, навіть, бути тотальним.

За повідомленнями Федерального бюро розслідувань (ФБР) США щодо статистики скарг, які надходили протягом 2006 р. в підрозділ по боротьбі з Internet-злочинами — Internet Crime Computer Center, від громадян, котрі постраждали від хакерів[5, 6], надійшло 200 тис. заяв, а збитки, яких зазнали американці від дій Internet-шахраїв, склали майже 200 млн. доларів[7]. При цьому кількість скарг стала значно меншою в порівнянні з попередніми роками, а шкода, заподіяна кіберзлочинниками, значно зросла, що свідчить про «витонченість» кіберзлочинності і цілеспрямованість її на найцінніші предмети в останній час.

Україна, посідаючи четверте місце в світі за сегментом вчинення кіберзлочинів з її території[7], мала б вживати всіх можливих заходів для протидії таким злочинам, зокрема шляхом імплементації у внутрішнє законодавство норм міжнародних актів щодо регулювання правовідносин в

Internet, у тому числі і передбачення різних видів юридичної відповідальності за вчинення кібернетичних правопорушень і злочинів — як особливо небезпечних правопорушень.

Еталонні (модельні) норми Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність»[1] від 23 листопада 2001 р. (далі — Конвенція) були покликані не лише визначити види кібернетичних злочинів і характер протидії таким, а й надавали реальну можливість запозичення і (або) імплементації у чинне законодавство країн-учасниць модельних положень щодо визначень груп і окремих видів кібернетичних злочинів.

Натомість, незважаючи на необхідність врегулювання в Україні правовідносин у сфері використання комп'ютерних систем і, зокрема, передбачення відповідальності за кримінально карані порушення в мережі Internet, ратифікована зазначена Конвенція була лише майже через чотири роки — 7 вересня 2005 р.[8]. Інша ситуація мала місце щодо Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність», який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинені через комп'ютерні системи (далі — Додатковий протокол), який був підписаний[9] і ратифікований[10] в один день — 21 липня 2006 р.

Особливу увагу в зазначених документах привертає перелік порушень, які обов'язкові для правового лімітування у внутрішньому законодавстві країн-учасниць, а також перелік порушень, щодо включення у внутрішнє законодавство країн-учасниць яких Рада Європи надає рекомендації.

Відповідно до положень статті частини першої Конвенції кібернетичні злочини поділяються на:

— правопорушення проти конфіденційності, цілісності і доступності комп'ютерних даних і систем: «Незаконний доступ» (ст. 2); «Нелегальне перехоплення» (ст. 3); «Втручання у дані» (ст. 4); «Втручання у систему» (ст. 5); «Зловживання пристроями» (ст. 6);

— правопорушення, пов'язані з комп'ютерами: «Підробка, пов'язана з комп'ютерами» (ст. 7); «Шахрайство, пов'язане з комп'ютерами» (ст. 8);

— правопорушення пов'язані зі змістом, а саме — «Правопорушення, пов'язані з дитячою порнографією» (ст. 9);

— правопорушення, пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав (ст. 10).

Додатковим протоколом подається перелік злочинів, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи, які необхідно включити у внутрішнє законодавство:

— «Поширення расистського та ксенофобного матеріалу через комп'ютерні системи» (ст. 3);

— «Погроза з расистських чи ксенофобських мотивів» (ст. 4);

— «Образа з расистських чи ксенофобських мотивів» (ст. 5);

— «Заперечення, значна мінімізація, схвалення або виправдання геноциду чи злочинів проти людства» (ст. 6).

Слід звернути увагу на те, що Конвенція та Додатковий протокол регламентують не лише вид або род злочинів, відповідно до об'єкта злочину, а й чітко визначають суть об'єктивної сторони складу злочину. Так, зважаючи на визначення відповідних груп злочинів у Конвенції та Додаткового протоколу, зазначені склади злочинів за родовим об'єктом посягання, відповідно до систематизації Особливої частини КК України, мають належати до:

1) правопорушення проти конфіденційності, цілісності і доступності комп'ютерних даних і систем (ст. 2—6 Конвенції) та правопорушення, пов'язані з комп'ютерами (ст. 7, 8 Конвенції) — розділ XVI Особливої частини КК України «Злочини в сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж»;

2) правопорушення пов'язані зі змістом, під якими у ст. 9 Конвенції розуміються «Правопорушення, пов'язані з дитячою порнографією», а саме: вироблення дитячої порнографії з метою її розповсюдження за допомогою комп'ютерних систем (а); пропонування або надання доступу до дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем (б); розповсюдження або передача дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем (с); здобуття дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем для себе чи іншої особи (д); володіння дитячою порнографією у комп'ютерній системі чи на комп'ютерному носії інформації (е) — розділ XII Особливої частини КК України «Злочини проти громадського порядку та моральності»;

3) правопорушення, пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав, передбачені у статті 10 Конвенції, — розділ V Особливої частини КК України «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина»;

4) правопорушення, визначені у Додатковому протоколі як дії расистського та ксенофобного характеру, вчинені через комп'ютерні системи, визначені у статтях 3—5, мають бути внесені у розділ XX Особливої частини КК України «Злочини проти миру, безпеки людства і міжнародного правопорядку».

Незважаючи на те, що Конвенцію було ратифіковано 7 вересня 2005 р., а Додатковий протокол — 21 липня 2006 р., на сьогоднішній день до КК України не внесені відповідні зміни і допов-

нення щодо криміналізації низки кіберзлочинів, як того вимагають міжнародні акти. Так, чинний КК України не передбачає кримінальної відповідальності за:

1. Зловживання пристроями, яке регламентоване у ст. 6 Конвенції як умисне вчинення, без права на це:

а) виготовлення, продаж, придбання для використання, розповсюдження або надання для використання іншим чином: 1) пристроїв, включаючи комп'ютерні програми, створених або адаптованих в першу чергу з метою вчинення будь-якого зі злочинів, перелічених у статтях 2—5 вище; 2) комп'ютерних паролів, кодів доступу або подібних даних, за допомогою яких можна здобути доступ до усєї або частини комп'ютерної системи з наміром використання її для вчинення будь-якого зі злочинів, наведених у статтях 2—5; та

б) володіння предметом, переліченим у підпунктах а) I або II, з наміром його використання для вчинення будь-якого зі злочинів, перерахованих у статтях 2—5[1].

2. Підробку, пов'язану з комп'ютерами, регламентовану ст. 7 Конвенції як навмисне вчинення без права на це, введення, зміни, знищення або приховування комп'ютерних даних, яке призводить до створення недійсних даних з метою того, щоб вони вважались або відповідно до них здійснювалися б законні дії, як з дійсними, незалежно від того, можна чи ні такі дані прямо прочитати і зрозуміти.

3. Шахрайство, пов'язане з комп'ютерами, визначене у ст. 8 Конвенції як навмисне вчинення, без права на це, дій, що призводять до втрати майна іншої особи шляхом: а) будь-якого введення, зміни, знищення чи приховування комп'ютерних даних; б) будь-якого втручання у функціонування комп'ютерної системи, з шахрайською або нечесною метою набуття, без права на це, економічних переваг для себе чи для іншої особи.

4. Всі склади злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією (оскільки безпосередні об'єкти порнографії та дитячої порнографії не однакові, кваліфікація діянь, пов'язаних зі створенням, виготовленням та поширенням дитячої порнографії через комп'ютерні системи, не може кваліфікуватися за ст. 148 КК України, а має криміналізуватися спеціальною статтею Особливої частини КК України), які регламентовані у ст. 9 Конвенції, а саме:

— вироблення дитячої порнографії з метою її розповсюдження за допомогою комп'ютерних систем;

— пропонування або надання доступу до дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем;

— розповсюдження або передача дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем;

— здобуття дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем для себе чи іншої особи;

— володіння дитячою порнографією у комп'ютерній системі чи на комп'ютерному носії інформації.

5. Всі злочини, встановлені статтями 3—6 Додаткового протоколу, а саме:

— поширення расистського та ксенофобного матеріалу через комп'ютерні системи;

— погроза з расистських чи ксенофобських мотивів;

— образа з расистських чи ксенофобських мотивів;

— заперечення, значна мінімізація, схвалення або виправдання геноциду чи злочинів проти людства.

Однією з причин, яка обумовлює процес гальмування імплементації вказаних норм у внутрішнє законодавство України, є зневажливе ставлення суспільства і, відповідно, неприділення необхідної уваги законодавця вказаній проблематиці. Суспільна небезпечність вказаних діянь навіть не оцінюється у повному обсязі, аж доки не виникає безпосередня загроза щодо тотального пошкодження та/або перекидання та/або знищення інформації на носіях (проблема «Millenium»), або відкриття таємної інформації і винесення її у загальний доступ (2001 р., комп'ютерний вірус «SirCome»), проте коли вона виникає, це створює і скандали, і загрозу для безпеки держави[11—13].

Як раніше визначалося нами[4] та іншими науковцями[14], суспільна небезпечність будь-яких кібернетичних злочинів підвищується низкою факторів, які супроводжують вчинення таких, що вчинюються через Internet:

1) можливість вчинення злочинів дистанційно, без присутності злочинця на місця безпосереднього заподіяння шкоди;

2) можливість варіативності у часі;

3) можливість заподіяння прямої та побічної шкоди;

4) можливість впливу на невизначене і необмежене коло потерпілих;

5) можливість співучасті у злочині суб'єктів, які дистанційно віддалені, тощо.

Протягом часу дії КК України 2001 р.[15], розділ XVI якого регламентує злочинність і караність правопорушень у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж, до цього розділу[16, 17] двічі вносилися зміни та доповнення. При цьому характер таких змін повною мірою не

відображав вимог Конвенції та Додаткового протоколу навіть щодо складів злочинів, які б мали належати до нього.

Стосовно ж злочинів, які за змістом їх визначення повинні були б включатися до інших розділів КК України: «виготовлення, тиражування, розповсюдження, отримання та зберігання дитячої порнографії», «поширення через комп'ютерні системи расистської та ксенофобної інформації», «заперечення геноциду» тощо, — питання про їх внесення до КК України навіть не обговорювалося, і до цього часу жодний законопроект з вказаної проблематики не зареєстрований.

Виходячи з наведеного вище, на нашу думку, необхідно якнайшвидше розробити на підставі вимог Конвенції та Додаткового протоколу проект Закону «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України», який би врахував вимоги і рекомендації Ради Європи щодо криміналізації наступних злочинних діянь:

— виготовлення, а рівно тиражування або розповсюдження дитячої порнографії через комп'ютерні системи, вчинене умисно;

— умисне отримання за допомогою комп'ютерних систем, а так само зберігання у комп'ютерних системах, у тому числі на персональних ЕОМ або на електронних носіях дитячої порнографії;

— умисне поширення через комп'ютерні системи, у тому числі розміщення в комп'ютерних мережах та на комп'ютерних системах расистського та ксенофобного матеріалу;

— погроза вчинення тяжкого злочину з расистських або ксенофобних мотивів, здійснена через комп'ютерну систему;

— публічна образа через комп'ютерну систему з расистських або ксенофобних мотивів;

— заперечення, значна мінімізація (або приховування), схвалення або виправдання геноциду чи злочинів проти людства, здійснені через комп'ютерні системи.

Використані матеріали:

1. Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність» // Офіційний web-сайт Верховної Ради України / <http://www.rada.kiev.ua/> Рада Європи / Конвенція / Міжнародний документ від 23.11.2001 / Редакція від 07.09.2005.
2. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 31. — Ст. 286.
3. Р о з с н ф е л ь д Н. Загальна характеристика умисних комп'ютерних злочинів // Право України. — 2002. — № 4—5. — С. 24—26.
4. Р о з е н ф е л ь д Н. Програмно-метематичні заходи захисту комп'ютерної інформації як предмет злочину «Незаконне втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), їх систем та комп'ютерних мереж» // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. — 2002. — Спецвипуск 1. — С. 230.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. / За ред. С.С.Яценка. — К.: А.С.К., 2002. — С. 786.
6. Г о л у б е в В. Кримінологічна характеристика злочинів в сфері використання комп'ютерних технологій // Підприємництво, господарство і право. — 2002. — № 11. — С. 104.
7. Т р и б у ш н а Я Е. Зомбированная сеть // Корреспондент. — 2007. — № 15 (254). — С. 69.
8. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність» // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 5—6. — Ст. 71.
9. Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи // Офіційний web-сайт Верховної Ради України/ <http://www.rada.kiev.ua/> Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 28.01.2003 / Редакція від 21.07.2006.
10. Закон України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до «Конвенції про кіберзлочинність», який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи» // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 39. — Ст. 328.
11. Вирус засветил документы. Виртуальные диверсии // Киевские ведомости. — 2001. — 2 серп. — С. 2.
12. Секретные украинские документы растажировал вирус // Сегодня. — 2001. — 2 лют. — С. 1.
13. «Благодаря» новому компьютерному вирусу «Сирко» важнейшие секретные документы, хранившиеся в базе данных одного из украинских министерств, стали достоянием Интернета? // Факты. — 2001. — 2 серп. — С. 1.
14. Безпека комп'ютерних систем: злочинність у сфері комп'ютерної інформації та її попередження / Вертузаев М.С., Голубев В.О., Котляревський О.І., Юрченко О.М. / Під заг. ред. О.П.Снегірьова. — Запорізький юридичний інститут МВС України, Національна академія внутрішніх справ України. — Запоріжжя: ПМКФ «Павел», 1998. — С. 19.
15. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131.
16. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне втручання в роботу мереж електрозв'язку» // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 38. — Ст. 320.
17. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України» // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 6. — Ст. 139.

ПРАВО

Видається щомісячно.
Журнал засновано в 1922 р. Київ.

9'2007

З М І С Т

РАБІНОВИЧ П. Сутність праворозуміння.....	3
Державно-правове творення МАКАРЕНКО О. Роль Кабінету Міністрів України у конституційно-правовому механізмі здійснення зовнішньої політики.....	8
До судово-правової реформи РУСАНОВА І. Проблеми становлення суду присяжних в Україні.....	13
КУЗЬМЕНКО О., АВТОРГОВ А. Правовий статус державного виконавця у радянському праві.....	17
Захист прав людини і громадянина СТАШКІВ Б. Механізм забезпечення прав людини у сфері соціального захисту: проблеми гарантій.....	21
КОВАЛЬ І. Питання виплат пенсій громадянам України у разі виїзду за кордон на постійне місце проживання в світлі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.....	24
Право, економіка, фінанси САКОЯН Д. Правове регулювання розроблення державних стандартів України.....	27
МІЛАШ В. Нові підходи до визначення договору в господарському праві.....	31
ЗЕЛІСКО А. Створення споживчих товариств: окремі питання.....	36
ГРЕБЕНЮК М. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.....	41
ПІВОВАР Ю. Поняття зустрічної зв'язки та її види при взаємодії органів міліції і державної контрольно-ревізійної служби.....	45
Питання трудового права ТРУНОВА Г. Уповноважені трудовим колективом органи як суб'єкти соціального партнерства.....	50
Прокурорсько-слідча практика СЕРЕДА Г. Теоретичні аспекти здійснення прокуратурою кримінального переслідування.....	53
ЛУЦЬОК П. Використання відомостей про особу в процесі розслідування злочинів за ст. 286 КК України.....	60
ШТУРМАК О. Допустимість доказів у кримінальному судочинстві.....	63
Пропозиції до законодавства ЧУБАРУКТ. Проблеми законодавчого забезпечення інформаційної безпеки в Україні.....	67
ГАЛУНЬКО В. Спеціальні принципи адміністративного права у сфері охорони суб'єктів права власності.....	69
САВОНІЮК Р. Відновлення провадження в закритій кримінальній справі: проблемні питання застосування.....	73
ХАРЧЕНКО Г. Специфіка та правова природа речових прав.....	75
ЛОЗАНСЬКИЙ В. Правове забезпечення екологічного управління в Україні та перспективи його покращення.....	79
ГРАНЧАК В. Основні напрями взаємодії дільничних інспекторів міліції з органами влади щодо удосконалення законодавства із запобігання насильству в сім'ї.....	82
Питання криміналістики ЗАРУБЕЙ В. Криміналістична характеристика злочинів: поняття, зміст, значення для розслідування.....	86
Дискусії та обговорення КАЛЮЖНИЙ Р., РОЗЕНФЕЛЬД Н. Використання модельних норм Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність» (2001 р.) та Додаткового протоколу до неї (2003 р.) у нормотворчому процесі в Україні: практичні проблеми реалізації.....	90
ЯВОРСЬКИЙ Я. Ознаки договору страхування: українська практика та зарубіжний досвід.....	94
ДМИТРИЄВА Ю. Визначення поняття «договору простого товариства» та його правова кваліфікація.....	96
ВОЛИНЕЦЬ Т. Загальна характеристика цивільно-правових засобів здійснення права на медичну допомогу.....	100
ПРИЛУЦЬКИЙ П. Проблема реалізації інституту фахівця у галузі права за кримінально-процесуальним законодавством України.....	104
ЗАДОРОВНЯ Г. Щодо конституційно-правової відповідальності.....	107
Сторінки історії ІВЧЕНКО Ю. Історичний аналіз ролі жінки у суспільстві.....	110
ЯКІМЕЦЬ Т. Розвиток інституту крайньої необхідності в українському кримінальному праві.....	113
На міжнародно-правові теми КАРАМАН І. Міжнародно-правовий статус острова Зміїного.....	118
Правове життя ПОЛЕШКО А. Стан і перспективи реформування адміністративного права України.....	123
На здобуття Державної премії України КОЗЮБРА М. Сучасне українське суспільство: політико-правовий вимір процесів демократизації.....	130
Рецензії НОСІК В., КОВАЛЕНКО Т. Нове дослідження проблем теорії аграрного права України.....	132
НИПОРКО Ю. Цінне фундаментальне видання.....	133

СО Д Е Р Ж А Н И Е

РАБИНОВИЧ П. Сущность правопонимания.....	3
Государственно-правовое созидание	
МАКАРЕНКО О. Роль Кабинета Министров Украины в конституционно-правовом механизме осуществления внешней политики.....	8
К судебной-правовой реформе	
РУСАНОВА И. Проблемы становления суда присяжных в Украине.....	13
КУЗЬМЕНКО О., АВТОРГОВ А. Правовой статус государственного исполнителя в советском праве.....	17
Защита прав человека и гражданина	
СТАШКИВ Б. Механизм обеспечения прав человека в сфере социальной защиты: проблемы гарантий.....	21
КОВАЛЬ И. Вопросы выплат пенсий гражданам Украины в случае выезда за границу на постоянное место проживания в свете Конвенции о защите прав человека и основоположных свобод.....	24
Право, экономика, финансы	
САКОЯН Д. Правовое регулирование разработки государственных стандартов Украины.....	27
МИЛАШ В. Новые подходы к определению договора в хозяйственном праве.....	31
ЗЕЛИСКО А. Создание потребительских обществ: отдельные вопросы.....	36
ГРЕБЕНЮК М. Особенности правового режима земель сельскохозяйственного назначения.....	41
ПИВОВАР Ю. Понятие встречной сверки и ее виды при взаимодействии органов милиции и государственной контрольно-ревизионной службы.....	45
Вопросы трудового права	
ТРУНОВА Г. Уполномоченные трудовым коллективом органы как субъекты социального партнерства.....	50
Прокурорско-следственная практика	
СЕРЕДА Г. Теоретические аспекты осуществления прокуратурой уголовного преследования.....	53
ЛУЦЮК П. Использование сведений о личности в процессе расследования преступлений по ст. 286 УК Украины.....	60
ШТУРМАК О. Допустимость доказательств в уголовном судопроизводстве.....	63
Предложения к законодательству	
ЧУБАРУК Т. Проблемы законодательного обеспечения информационной безопасности в Украине.....	67
ГАЛУНЬКО В. Специальные принципы административного права в сфере охраны субъектов права собственности.....	69
САВОНЮК Р. Возобновление производства в закрытом уголовном деле: проблемные вопросы применения.....	73
ХАРЧЕНКО Г. Специфика и правовая природа вещественных прав.....	75
ЛОЗАНСКИЙ В. Правовое обеспечение экологического управления в Украине и перспективы его улучшения.....	79
ГРАНЧАК В. Основные направления взаимодействия участковых инспекторов милиции с органами власти относительно усовершенствования законодательства по предупреждению насилия в семье.....	82
Вопросы криминалистики	
ЗАРУБЕЙ В. Криминалистическая характеристика преступлений: понятие, содержание, значение для расследования.....	86
Дискуссии и обсуждения	
КАЛЮЖНЫЙ Р., РОЗЕНФЕЛЬД Н. Использование модельных норм Конвенции Совета Европы «О киберпреступности» (2001 г.) и Дополнительного протокола к ней (2003 г.) в нормотворческом процессе в Украине: практические проблемы реализации.....	90
ЯВОРСКИЙ Я. Признаки договора страхования: украинская практика и зарубежный опыт.....	94
ДМИТРИЕВА Ю. Определение понятия «договора простого товарищества» и его правовая квалификация.....	96
ВОЛЫНЕЦ Т. Общая характеристика гражданско-правовых способов осуществления права на медицинскую помощь.....	100
ПРИЛУЦКИЙ П. Проблема реализации института специалиста в области права по уголовно-процессуальному законодательству Украины.....	104
ЗАДОРЖНЯ Г. Относительно конституционно-правовой ответственности.....	107
Страницы истории	
ИВЧЕНКО Ю. Исторический анализ роли женщины в обществе.....	110
ЯКИМЕЦ Т. Развитие института крайней необходимости в украинском уголовном праве.....	113
На международно-правовые темы	
КАРАМАН И. Международно-правовой статус острова Змеиного.....	118
Правовая жизнь	
ПОЛЕШКО А. Состояние и перспективы реформирования административного права Украины.....	123
На соискание Государственной премии Украины	
КОЗЮБРА Н. Современное украинское общество: политико-правовое измерение процессов демократизации.....	130
Рецензии	
НОСИК В., КОВАЛЕНКО Т. Новое исследование проблем теории аграрного права Украины.....	132
НИПОРКО Ю. Ценное фундаментальное издание.....	133

ПРАВО УКРАИНЫ. № 9. 2007. Юридический журнал Министерства юстиции Украины, Конституционного Суда Украины, Верховного Суда Украины, Высшего хозяйственного суда Украины, Генеральной прокуратуры Украины, Института государства и права НАН Украины, Национальной юридической академии Украины, Академии правовых наук Украины.

Основан в 1922 г. Издается ежемесячно (на украинском языке). Главный редактор А.Д.Святоцкий
Адрес редакции: 01601, г.Киев, ул. М.Коцюбинского, 12.

Набор и верстка журнала выполнены в компьютерном центре редакции. E-mail: pravoua@i.com.ua

Отпечатано с оригинал-макета в ООО "Типография "Бизнесполиграф".

Украина, 02094, г.Киев, ул. Вискозная, 8.